

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра публічного управління, права та гуманітарних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова вченої ради економічного
факультету

 — Наталія КИРИЧЕНКО
«29» листопада 2023 р. протокол № 5

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ

(атестаційного екзамену)

здобувачів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти

освітньо-професійної програми

«Право» спеціальності 081 «Право»

Херсон -Кропивницький 2023

Програма атестації (атестаційного екзамену) для здобувачів вищої освіти початкового рівня (короткого циклу), які навчаються за освітньо-професійною програмою «Право», спеціальності 081 Право

Розробники:

Ольга ПРАВОТОРОВА – професор кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук, д.ю.н., професор.

Людмила СИМОНЦЕВА – доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук, к.ю.н.

Марія НОВІКОВА – доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук, к.ю.н., доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук

Протокол № 4 від «06» листопада 2023 року

Схвалено методичною комісією економічного факультету

Протокол № 5 від «29» листопада 2023 року

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Зміст програми атестації здобувачів вищої освіти з дисципліни «Теорії держави та права».....	7
Зміст програми атестації здобувачів вищої освіти з дисципліни «Основи конституційного права».....	18
Зміст програми атестації здобувачів вищої освіти з дисципліни «Цивільне право».....	21
Рекомендована література	28
Критерії оцінювання.....	41

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітньо-професійною програмою «Право» з підготовки фахівців за початковим рівнем (коротким циклом) вищої освіти передбачено, що атестація здобувачів спеціальності 081 Право проводиться у формі складання атестаційного екзамену та завершується видачею документа встановленого зразка про присудження їм ступеня вищої освіти із присвоєнням кваліфікації: молодший бакалавр права.

Атестаційний екзамен складається із двох етапів. Перший етап включає тестову перевірку знань, другий - передбачає письмове виконання комплексного завдання.

На першому етапі здійснюють письмове тестування протягом однієї астрономічної години (60 хвилин). Здобувачі отримують індивідуальні стандартизовані бланки для оцінювання відповідей і бланки з тестовими завданнями (50 тестів). Секретар екзаменаційної комісії пояснює порядок заповнення бланку оцінювання, на якому здобувачі зазначають групу, прізвище, ініціали, варіант, дату проведення тестування.

Надалі здобувачі працюють над розв'язанням тестів, проставляючи номер обраної відповіді на кожне з тестових завдань до відповідної клітини поруч з номером запитання.

Тестові завдання закритої форми складаються з двох компонентів:

- а) запитальної (змістовної) частини;
- б) декілька відповідей (тільки одна з яких є правильною).

Після відповіді на тестові питання здобувачі починають працювати над наданням відповіді на комплексне завдання.

На атестаційний екзамен виносяться освітні компоненти, що дають можливість перевірити рівень засвоєння здобувачами вищої освіти компетентностей та програмних результатів передбачених освітньо-професійною програмою «Право».

Атестаційний екзамен складається з освітніх компонентів:

1. Теорія держави та права.
2. Основи конституційного права.
3. Цивільне право.

Атестація передбачає демонстрацію здобувачем наступних

КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ:

Інтегральна компетентність:

ІК. Здатність вирішувати складні задачі у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання на основі всебічних спеціалізованих емпіричних та теоретичних знань.

Загальні компетентності:

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналітичної діяльності.
- ЗК 2. Здатність до комунікації в усній та письмових формах для вирішення завдань міжособистісної взаємодії.
- ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК 5. Здатність до самоконтролю та самооцінювання.
- ЗК 6. Розуміння сутності предметної області та меж професійної діяльності.
- ЗК 7. Здатність використання інформаційних та комунікаційних технологій.
- ЗК 8. Здатність зберігати культурні, наукові, правові цінності та досягнення суспільства.

Спеціальні, фахові компетентності:

- СК 1. Здатність застосовувати основи філософських, історичних знань для формування світогляду у професійній діяльності.
- СК 2. Здатність застосовувати всебічні правові знання у сфері навчання та/або професійної діяльності.
- СК 3. Здатність вільно володіти та застосовувати професійну термінологію.
- СК 4. Здатність до пошуку, аналізу та застосування джерел права у професійній діяльності.
- СК 5. Здатність до типового та творчого вирішення конкретних та абстрактних правових проблем.
- СК 6. Здатність до професійної комунікації з фізичними та юридичними особами різних форм власності.
- СК 7. Здатність до самонавчання та саморозвитку професійних навичок.
- СК 8. Здатність застосовувати знання національного права, а також змісту правових інститутів, зокрема, з таких галузей права, як конституційне, адміністративне, цивільне, господарське право та інші.
- СК 9. Володіння навичками підготовки юридичної документації.
- СК 10. Здатність первинного консультування з правових питань.
- СК 11. Здатність до застосування стратегії та процедури критичного мислення.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

- ПРН 1. Навички володіння та використання правничої термінології.
- ПРН 2. Демонструвати знання та навички застосування норм матеріального та процесуального права.
- ПРН 3. Демонструвати знання алгоритму комплексного аналізу та вирішення конкретної правової ситуації.
- ПРН 4. Володіння навичками пошуку та аналізу правової інформації, джерел права.
- ПРН 5. Навички використання інформаційного та програмного забезпечення, інформаційно-пошукових систем у професійній діяльності.
- ПРН 6. Навички складання юридичних документів.
- ПРН 7. Навички доносити власну думку та професійне бачення проблеми до респондентів.
- ПРН 8. Спілкування державною мовою в усній та письмовій формі.

ПРН 10. Використовувати юридичні інструментарії при вирішенні правових проблем на підставі вивчення та аналізу стану забезпечення верховенства принципу захисту прав, свобод і законних інтересів людини.

ПРН 12. Використовувати правила професійної етики у повсякденному та професійному житті.

ПРН 13. Навчатись з високим рівнем автономності та з дотриманням принципів академічної доброчесності.

ПРН 14. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН 15. Демонструвати початкові навички використання ефективної комунікації та розв'язання конфліктних ситуацій у професійній діяльності.

ПРН. 16. Демонструвати навички критичного мислення для вирішення юридичних конфліктів.

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ (АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ)

ЗМІСТ ПРОГРАМИ АТЕСТАЦІЇ (АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ) ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА»

Тема 1. Теорія держави та права як наука та навчальна дисципліна

Передумови виникнення і розвиток загальнотеоретичної науки про державу і право. Теорія держави і права та філософія права. Теорія держави і права та енциклопедія права. Загальна характеристика теорії держави і права (поняття, об'єкт, предмет, функції, структура). Основні та загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування держави і права. Предмет теорії держави і права. Об'єкти дослідження теорії держави і права.

Тема 2. Методологія науки теорії держави і права

Поняття та значення сучасної методології досліджень державно-правових явищ. Метод дослідження та методика дослідження. Філософія права, соціологія права як прояв підходів до вивчення держави і права. Значення філософських категорій для дослідження основних закономірностей виникнення, розвитку, функціонування державно-правових соціальних інститутів. Класифікація методів пізнання державно-правових явищ. Загально-філософські (методи аналізу і синтезу, якісного і кількісного аналізу, абстрагування і конкретизації, порівняння і узагальнення тощо), загальнонаукові (системний, функціональний, екстраполяції, моделювання, історичний, статистичний та інші), спеціально-юридичні (порівняльно-правовий, формально-догматичний, тлумачення, конкретно - соціологічний) методи дослідження як засіб теоретичного аналізу державних та правових феноменів. Методологічне значення загальнолюдських цінностей в пізнанні сутності закономірностей буття і розвитку держави і права. Методи пізнання загальної теорії держави та права. Загальнотеоретичний понятійний матеріал як головний напрямок дослідження держави і права.

Тема 3. Суспільство. Держава. Право

Поняття суспільства і форми його організації. Поняття і призначення соціального регулювання, місце права в системі соціального регулювання. Держава і право в політичній системі суспільства. Поняття громадянського суспільства.

Тема 4. Основні теорії та шляхи виникнення держави

Аналіз теорій виникнення держави, причини їх багатоманітності. Наукові ідеї про походження держави у творах видатних вчених. Договірна теорія. Теорія насильства. Патріархальна теорія. Психологічна теорія. Теологічна теорія. Соціально-економічна або класова теорія. Теорія еліт. Органічна теорія. Теорія «держави загального благоденства». Теорія

конвергенції. Космічна теорія виникнення держави. Афінська, римська, германська - класичні форми виникнення держави. Сучасні уявлення про сутність держави. Держава соціальної демократії. Держава соціально-демократичної орієнтації та її економічна, політична, соціальна, правова основи. Соціальна сутність сучасної Української держави.

Поняття і природа громадянського суспільства та його характерні риси. Історичні рамки формування та існування громадянського суспільства. Держава та сучасне громадянське суспільство, особливості їхнього співвідношення. Держава і демократія. Поняття відносної самостійності держави. Громадянин як автономний суб'єкт - основа громадянського суспільства.

Тема 5. Поняття, ознаки та сутність держави

Значимість інститутів держави і права та знань про їх виникнення і функціонування для розвитку суспільства. Держава і право як культурна цінність, як досягнення світової цивілізації. Взаємозв'язок держави і права.

Наукові погляди щодо розуміння держави. Держава як політична, структурна і територіальна організація домінуючої частини населення. Держава як знаряддя здійснення політичної влади. Політична влада як різновид суспільної влади: поняття та ознаки. Держава як організаційна форма всього суспільства, як спосіб керівництва загальними справами суспільства. Загальне поняття та соціальне призначення держави. Публічний характер державної влади. Легітимність і легальність державної влади. Різноманіття визначень держави. Основні ознаки держави. Територія. Населення. Організація політичної публічної влади. Суверенітет. Загальнообов'язкові правила поведінки (правові норми). Податки. Апарат держави. Влада і норми поведінки в умовах первіснообщинного ладу. Характерні риси публічної влади та соціальних норм первісного суспільства. Відмінність держави і права від родової організації первісного суспільства.

Причини виникнення держави. Економічні, політичні, соціальні, культурні, психологічні фактори як основні причини виникнення держави. Утворення сучасних держав. Ознаки, які відрізняють державу від інших організацій у соціально-неоднорідному суспільстві.

Державний суверенітет: загальна характеристика та конституційне закріплення. Суверенітет і суверенні права. Державний, народний, національний суверенітет та їх співвідношення.

Тема 6. Типи та функції держави. Основні характеристики соціальної сутності держави

Типологія держав: сутність та значимість. Поняття історичного (формаційного) типу держави. Основні причини зміни типів держав. Залежність типу держави від класової приналежності влади, від економіки, способу виробництва і виду суспільно-економічної формації. Переваги та недоліки формаційної типології держави. Цивілізаційний підхід до типології держави.

Загальна характеристика рабовласницької, феодальної, буржуазної, соціалістичної, сучасної держав (держави соціальної демократії та соціально-демократичної орієнтації). Особливості держави в межах одного історичного типу.

Поняття та значення функцій держави та їхнє співвідношення із цілями завданнями та принципами держави. Система та зміст функцій держави. Внутрішні та зовнішні, основні та неосновні, постійні та тимчасові функції держави. Функції держави в економічній, гуманітарній, соціальній та у політичній сферах. Гуманізація функцій держави на сучасному етапі. Особливості внутрішніх і зовнішніх функцій сучасної держави та їхні види.

Форми здійснення функцій держави. Установча, правотворча, правозастосовча, правоохоронна діяльність держави. Методи здійснення державних функцій. Організація, виховання, переконання, заохочення, стимулювання, легітимний примус. Залежність функцій держави від її історичного типу. Межі регулятивного втручання держави в діяльність суб'єктів правовідносин. Функції Української держави в умовах реформування суспільства.

Тема 7. Форми держави

Розвиток категорії «форми держави» в політично-правовій думці. Поняття форми держави та її структурні елементи.

Форма державного правління: поняття і види. Республіка та монархія як форма державного правління: їхня сутність та сучасні різновиди. Республіканська форма правління та її види. Загальна характеристика президентської, парламентської, президентсько-парламентської республіки. Основні ознаки монархії як форми правління. Необмежені монархії (абсолютні, деспотичні). Обмежені (конституційні) монархії (дуалістичні, парламентські). Фактори які обумовлюють різноманітність форм правління. Форми правління в Україні.

Поняття форми державного устрою, прості та складні державні утворення. Унітарна держава та її характерні риси. Унітарні держави з автономним утворенням. Федеративний державний устрій, його види та ознаки. Форми міждержавних утворень (імперія, конфедерація, співдружність, співтовариство, регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи) їхня відмінність від унітарної та федеративної держави. Порівняльний аналіз методів створення федерації та конфедерації, принципів побудови та взаємовідносин суб'єктів федерації з центром у федерації і в унітарній державі, що включає в себе автономію.

Поняття державно-правового (політичного) режиму та його види. Співвідношення державно-правового (політичного) режиму з сутністю, змістом та формою держави. Характеристика демократичного та антидемократичного режимів, їх характерні риси. Соціально-політичні, економічні, ідеологічні фактори їхнього становлення і розвитку. Особливості авторитарного, тоталітарного (фашистського, расистського, військово-диктаторського) режиму.

Демократія як внутрішня форма держави, її поняття, характерні особливості та функції. Форми, суб'єкти, принципи та закономірності розвитку демократії в умовах посттоталітарної держави.

Демократія як загальнолюдська цінність. Демократія і політичний плюралізм. Демократія і права меншості.

Поняття та ознаки самоврядування. Демократія і самоврядування. Самоврядування в державних та суспільних структурах. Шляхи розвитку демократії і самоврядування в Україні.

Стан та перспективи розвитку форми Української держави.

Тема 8. Механізм держави

Поняття механізму держави, його структура та роль у здійсненні функцій держави. Державні організації, державні установи, підприємства у механізмі держави. Основні ознаки механізму держави. Механізм держави як ієрархічна, цілісна, чітко структуризована, взаємодіюча, динамічна система внутрішньо організованих елементів зі стійкими зв'язками між ними, яка базується на організаційно-економічній основі, за допомогою якої здійснюється функціонування держава та управління суспільством.

Апарат держави та принципи організації і діяльності апарату сучасної демократичної держави. Конституційне закріплення принципів організації і діяльності державного апарату в Україні. Пріоритет прав і свобод людини. Законність. Єдність і поділ влади. Демократизм. Професіоналізм. Науковість. Гуманізм.

Органи держави, їх характеристика та ознаки. Система державних органів України. Глава держави. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Контрольно-наглядові органи. Центральні, місцеві органи держави та місцеве самоврядування. Виборні, призначувальні, успадковані. Постійні, тимчасові. Колегіальні, єдиноначальні. Правотворчі, правоохоронні, правозастосовчі, установчі, контрольно-наглядові.

Форми та методи взаємодії органів держави і місцевого самоврядування (делегування функцій та повноважень держави органам місцевого самоврядування).

Поняття посадової особи. Владні повноваження, їх основні риси, види та гарантії. Компетенція як сукупність владних повноважень. Розподіл влади за повноваженнями на різновиди як фундаментальна засада організації і діяльності механізму правової держави.

Державна служба: сутність та види. Державна служба як врегульована законодавством професійна діяльність осіб із виконання завдань і функцій держави за рахунок бюджетних коштів. Цивільна і мілітаризована служби. Поняття та правовий статус державного службовця. Стан та перспективи розвитку державних органів України.

Тема 9. Соціально-політологічні концепції держави

Розвиток ідей про політичну систему суспільства у світовій класичній думці про державу і право. Сутність політичної системи суспільства.

Політична система суспільства як сукупність взаємопов'язаних державних і недержавних організацій, інститутів, які прямо чи опосередковано беруть участь в реалізації політичної влади чи впливі на неї. Основні риси та функції політичної системи суспільства. Типи політичних систем. Відкриті і закриті політичні системи. Тоталітарні, авторитарні, демократичні політичні системи. Класифікація політичних систем залежно від змісту і форм управління (ліберальні демократії, комуністичні, традиційні, популістські, авторитарно-консервативні політичні системи). Інші класифікації політичних систем.

Структура політичної системи суспільства. Політична влада. Політичні відносини. Суб'єкти політичної діяльності і політичних відносин (інститути, організації). Політичні й правові норми. Політична свідомість і політична культура. Інші елементи політичної системи суспільства.

Місце і роль держави у політичній системі. Основні ознаки держави як базового елементу політичної системи. Загальна характеристика та ознаки політичної влади. Політична влада як влада, що здійснює управління суспільством в інтересах його благ і яка регулює відносини між соціальними групами для досягнення та підтримання стабільності і порядку в суспільстві. Співвідношення політичної та державної влади. Механізм політичної влади та опозиції.

Об'єднання громадян у політичній системі суспільства: поняття, значення, види та засади їхньої діяльності. Громадська організація як добровільне об'єднання громадян, яке створене для здійснення та захисту ними своїх прав і свобод, задоволення спільних інтересів на засадах рівності та самоврядування. Види громадських організацій. Політична партія як об'єднання громадян - прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, головною метою яких є участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого самоврядування і представництво в їх складі. Характеристика політичних партій, їх класифікація. Функції політичних партій.

Загальне поняття трудового колективу, органу громадської самодіяльності, громадського руху та їхні функції у політичній системі суспільства.

Форми впливу органів держави на політичні партії, рухи, інші об'єднання громадян і трудові колективи. Взаємодія політичних партій, рухів, інших громадських об'єднань, трудових колективів з державою. Проблеми взаємозв'язку держави і об'єднань громадян у процесі розвитку громадянського суспільства.

Тема 10. Основні підходи до розкриття сутності права

Загальне поняття та ознаки права. Право як вища міра справедливості. Право як головний соціальний регулятор суспільних відносин, як система норм, сукупність правил поведінки загального характеру, основа організації та функціонування державної влади, об'єднань громадян, кожної особи. Право як міра соціальної свободи та рівності.

Нормативність, загальнообов'язковість, системність, формально визначеність, забезпеченість і гарантованість права. Походження права, його сутність. Право об'єктивне і суб'єктивне.

Основні концепції походження права. Спільність та відмінність поглядів на право. Теорія природного права. Історична школа права. Концепція позитивізму у праві. Соціологічний підхід до розуміння права. Психологічна теорія походження права та інші. Співвідношення права і закону. Право, закон і свавілля. Дозаконодавче, законодавче і не законодавче право. Правовий і неправовий закон.

Тема 11. Поняття і ознаки права, його принципи та функції

Соціальна цінність права. Власна, інструментальна цінність права. Цінність нормативності та формальної визначеності права. Межі правового регулювання в суспільстві. Права культура. Цінність окремих галузей права, правових інститутів. Права людини як найвища цінність у праві. Об'єктивна необхідність права і його взаємозв'язок з державою, політикою, економікою. Співвідношення економіки і права. Правові форми економічних відносин. Співвідношення політики і права. Право як основний засіб та форма здійснення політики держави. Основні напрямки здійснення правової реформи в Україні.

Функції права як основні напрямки правового впливу на суспільні відносини. Загальносоціальні функції: гуманістична; організаторська; управлінська; комунікативна; інформаційна; ідеологічна; виховна; економічна; політична; соціальна; екологічна.

Спеціально-юридичні функції права: регулятивна (статична і динамічна); охоронна. Характеристика функцій права. Форми реалізації функцій права.

Принципи права як провідні засади, ідеї права, що в конкретному вигляді характеризують його зміст, визначають спрямованість правового регулювання (*загальнолюдські принципи* - гуманізму, демократизму, свободи, справедливості, рівноправності; *загально-правові принципи* - відповідальності за вину, єдність прав і обов'язків суб'єктів правовідносин, принцип законності, гарантованість прав і свобод громадян; *міжгалузеві* - рівність прав учасників судового розгляду, незалежність суддів і підкорення їх тільки законам, доступність судового розгляду тощо та *галузеві принципи права* - диспозитивності ЦП, імперативності КП, свобода праці, обов'язковість умов трудових договорів ТП; *принципи права інститутів* — визначеність покарання у вироку суду; *типологічні, конкретно-історичні* тощо). Значення принципів права в

Тема 12. Механізм правового регулювання

Правове регулювання і його вплив на суспільні відносини. Поняття, предмет, прийоми і типи правового регулювання. Правове регулювання як владний вплив держави за допомогою всіх юридичних засобів на суспільні відносини з метою їх розвитку, упорядкування та захисту. Способи

правового регулювання як складові елементи впорядкування суспільних відносин шляхом застосування дозволів, зобов'язань і заборон. Особливий порядок правового регулювання, що виражається в певному поєднанні способів (дозволів, заборон) для створення стану найбільшого сприяння задоволенню інтересів суб'єктів. Цілі правового регулювання. Сфера і межі правового регулювання. Сукупність суспільних відносин, що потребують упорядкування правовими засобами. Рамки поширення права та визначення характеру впливу на суспільні відносини. Основні напрямки правового регулювання. Закріплення і охорона нових суспільних відносин. Заборона, стимулювання, зміна певних суспільних відносин. Стадії правового регулювання: обов'язкові та факультативні.

Механізм правового регулювання як система засобів правового впливу на всіх суб'єктів суспільного життя, формування їхньої правової поведінки, на суспільні відносини. Елементи механізму правового регулювання. Правові норми. Юридичні факти. Правовідносини. Акти реалізації норм права. Акти тлумачення змісту правових норм. Акти застосування норм права. Стадії механізму правового регулювання. Механізм правотворчості. Механізм реалізації суб'єктивних прав і суб'єктивних юридичних обов'язків. Механізм покладення юридичної відповідальності. Вимоги до механізму правового регулювання у державах соціальної демократії. Місце і роль держави у функціонуванні механізму правового регулювання суспільних відносин.

Якість правового регулювання суспільних відносин. Ефективність правового регулювання, фактори, що її забезпечують. Економічність правового регулювання. Цінність правового регулювання.

Тема 13. Норми права в системі соціальних норм

Поняття та основні ознаки соціальних норм. Соціальні норми як загальні правила поведінки людей у суспільстві, що зумовлені об'єктивними закономірностями і забезпечені різноманітними засобами соціального впливу.

Класифікація соціальних норм. Норми моралі. Звичай та традиції. Політичні норми. Норми громадських об'єднань (корпоративні норми). Технічні та естетичні норми. Релігійні норми. Норми права.

Мораль як соціальне явище. Загальне та особливе в праві та моралі. Закріплення норм моралі в праві. Ознаки, що відрізняють норми права від норм моралі.

Поняття та ознаки норм права. Місце норм права в системі соціальних норм. Спільність та відмінність норм права від інших соціальних норм.

Види норм права. Класифікація норм права за предметом правового регулювання. Норми конституційного, цивільного, адміністративного, земельного, фінансового та інших галузей права. Норми права в залежності від методу правового регулювання. Імперативні, диспозитивні, рекомендаційні, заохочувальні. Розмежування норми права за суб'єктами правотворчості. Норми права органів державної законодавчої влади, органів

державної виконавчої влади, глави держави та інших суб'єктів правотворчості. Поділ норм права за субординацією у правовому регулюванні. Матеріальні, процесуальні. Розподіл норм права за дією на коло суб'єктів, за дією в часі, за територіальною дією. Загальні, спеціальні, виняткові норми права. Норми права постійні та тимчасові, загальнодержавні та місцеві.

Групування норм права за іншими критеріями (функціональною спрямованістю, характером розпоряджень тощо). Види нетипових (спеціалізованих) норм права: норми-принципи, норми-презумпції, норми-дефініції, норми-цілі, декларативні норми.

Поняття та види правових презумпцій. Правові аксіоми. Юридичні фікції.

Структура норм права. Диспозиція, гіпотеза, санкція. Класифікація структурних елементів норми права за різними критеріями. Співвідношення норм права і статті нормативно-правового акту. Форми викладу норм права у статтях нормативно-правових актів.

Тема 14. Форми (джерела) права

Поняття форми права. Джерела (форми) права та їх класифікація. Правовий звичай. Правовий прецедент. Нормативний договір. Нормативно-правовий акт. Інші форми права в Україні. Юридична доктрина. Судова та адміністративна практика.

Властивості нормативно-правових актів. Державна воля. Владний характер. Специфічна форма виразу. Юридична сила. Пов'язаність з діяльністю компетентних органів. Спрямованість на права та обов'язки, забезпеченість силою примусу.

Класифікація нормативно-правових актів: закони і підзаконні акти. Поняття та види законів. Конституція - основний закон держави. Підзаконні нормативно-правові акти: поняття, види, особливості їх природи і змісту. Відмінності законів і підзаконних актів.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі й за колом осіб. Чинність нормативно-правових актів. Пряма, зворотна, переживаюча дія нормативно-правових актів.

Тема 15. Правотворчість

Загальна характеристика правоутворення. Правотворчість: поняття, принципи і види. Соціальне призначення правотворчості. Співвідношення правоутворення і правотворчості. Етапи правотворчості. Підготовка нормативно-правового акту. Прийняття нормативно-правового акту. Стадії правотворчого процесу.

Законодавча ініціатива. Прийняття рішення про підготовку нормативно-правового акту та підготовку його тексту. Обговорення тексту проекту нормативно-правового акту. Погодження проекту нормативно-правового акту. Доопрацювання проекту. Внесення проекту в правотворчий

орган. Обговорення проекту в правотворчому органі Голосування проекту. Підписання законопроекту. Опублікування і оприлюднення нормативно-правового акту.

Правотворча (законодавча) техніка як сукупність засобів і прийомів, що використовуються відповідно до прийнятих правил при розробці, прийнятті і систематизації правових (нормативних) актів для забезпечення їх досконалості. Склад, значення правотворчої техніки. Основні вимоги до підготовки нормативно-правових актів.

Юридична стилістика як система прийомів найбільш доцільного використання мови в нормативних документах. Забезпечення доступності і переконливості, визначеності та точності нормативних документів та відповідності їх високій юридичній культурі.

Тема 16. Система права та її основні елементи

Поняття правової системи. Правові системи сучасності, критерії їх класифікації. Романо-германська правова сім'я. Англо-американська правова сім'я. Мусульманське право. Сім'я традиційного права.

Поняття системи права. Структурні елементи системи права: правова норма, інститут права, підгалузь права, галузь права. Предмет і метод правового регулювання як підстава поділу права на інститути і галузі. Матеріальне та процесуальне право. Публічне та приватне право: загальне поняття та види.

Тема 17. Система законодавства та її систематизація

Поняття системи законодавства. Система права і система законодавства: співвідношення і взаємозв'язок. Загальна характеристика галузей права: конституційного, адміністративного, цивільного, господарського, земельного, фінансового, екологічного, житлового, сімейного, сільськогосподарського, соціально-забезпечувального, кримінально-процесуального, цивільно-процесуального, арбітражно-процесуального, виправно-трудоного.

Конституція України про міжнародне право та його співвідношення з національним правом (законодавством).

Систематизація нормативно-правових актів (законодавства): поняття, основні форми. Кодифікація, консолідація та інкорпорація нормативно-правових актів. Характерні риси і види кодифікації. Поняття і види інкорпорації. Консолідація як форма систематизації нормативно-правових актів. Особливості кожної з форм систематизації та їх порівняльна характеристика.

Сучасна кодифікація законодавства в Україні, її основні напрямки, форми та значення у забезпеченні правового стану суспільства і держави.

Тема 18. Правові відносини

Поняття та основні ознаки правових відносин. Правовідносини як вольові суспільні відносини, створені на основі норм права. Індивідуальний

характер правовідносин. Забезпеченість правовідносин захистом державного примусу. Основні види правовідносин. Регулятивні та охоронні, активні і пасивні, відносні й абсолютні, прості та складні правовідносини. Передумови виникнення і функціонування правовідносин. Взаємозв'язок норми права і правовідносин.

Правовідносини як форма існування й реалізації прав і обов'язків. Структура правовідносин. Зміст правовідносин: юридичний, фактичний. Правочинність і юридичний обов'язок. Співвідношення суб'єктивного права з правочинністю. Суб'єкти правовідносин. Громадяни, державні органи, фізичні та юридичні особи, соціальні спільноти, посадові особи, держава як суб'єкт правовідносин. Правосуб'єктність: правоздатність, дієздатність та деліктоздатність суб'єктів правовідносин. Об'єкти правовідносин, їх класифікація.

Обставини, з настанням яких виникають, змінюються або припиняються правові відносини. Юридичні факти та їх класифікація. Юридичні дії та події.

Тема 19. Правореалізація

Сутність, поняття, основні ознаки реалізації права. Основні форми безпосередньої реалізації права. Використання норм права. Виконання приписів норм права. Дотримання норм права. Засоби забезпечення належної реалізації права.

Застосування норм права як особлива форма його реалізації. Основні ознаки застосування права. Індивідуальний характер застосування права. Застосування права як вид діяльності державних органів. Процесуальна форма застосування права.

Механізми та основні стадії процесу застосування норм права. Встановлення юридично значимих фактів і відшукування норм. Перевірка достовірності тексту і визначення меж дії юридичної сили норми. З'ясування змісту норми права. Прийняття рішення у справі й оформлення акту застосування. Загальні вимоги правильного застосування правових норм. Законність, обґрунтованість і доцільність правозастосовчої діяльності. Правозастосовчі акти (акти застосування права), їх особливості та види. Акти, що вступають в дію на основі нормативного акту, мають персоніфікований, індивідуальний характер, не визнаються джерелом права, не мають зворотної сили. Прийняття індивідуального правового акту як кінцевий етап правозастосування. Відмінність індивідуальних актів (актів застосування) від нормативно-правових актів.

Прогалини в праві, причини їх виникнення та способи усунення. Застосування правових норм за аналогією в разі прогалин у законодавстві. Аналогія закону і аналогія права. Юридичні колізії і способи їх вирішення.

Поняття, суть і необхідність тлумачення права. Загальна характеристика тлумачення-з'ясування (усвідомлення) і тлумачення-роз'яснення (інтерпретації). Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси.

Види тлумачення-з'ясування (усвідомлення) за способами. Філологічне (граматичне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення правових норм. Логічне, історичне, систематичне та спеціально-юридичне тлумачення правових норм. Класифікація тлумачення-з'ясування (усвідомлення) залежно від співвідношення тексту норми та її дійсного змісту. Буквальне (адекватне), розширене і обмежувальне тлумачення.

Види тлумачення-роз'яснення (інтерпретації). Офіційне і неофіційне тлумачення права та його види. Нормативне тлумачення: автентичне (авторське), делеговане (легальне). Казуальне тлумачення: судове, адміністративне. Доктринальне, професійне та буденне тлумачення норм права. Акти тлумачення (інтерпретаційно-правові акти), їх види та юридична природа.

**ЗМІСТ ПРОГРАМИ АТЕСТАЦІЇ (АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ)
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА»**

Тема 1. Конституційне право як галузь права і навчальна дисципліна

Поняття конституційного права. Особливості конституційного права. Предмет конституційного права. Методи конституційного права. Принципи конституційного права України: загальні, спеціальні. Конституційне права як наука і навчальна дисципліна. Поняття джерел конституційного права України. Види джерел конституційного права.

Тема 2. Конституція як Основний Закон держави

Поняття Конституції України. Структура та ознаки конституцій. Класифікація конституцій. Прийняття та зміни конституцій. Функції Конституції України. Правова охорона Конституції України.

Тема 3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Поняття структури та види конституційно-правового статусу людини і громадянина. Громадянство України, принцип громадянства. Порядок набуття та припинення громадянства України. Конституційно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства, біженців. Право примусу в Україні.

Тема 4. Конституційні права та обов'язки людини і громадянина в Україні

Поняття і види прав і свобод людини і громадянина в Україні. Громадянські права і свободи людини і громадянина в Україні. Політичні права і свободи громадян України. Соціальні, економічні та культурні права та свободи людини і громадянина в Україні. Механізм реалізації і гарантії прав і свобод людини і громадянина. Обов'язки людини і громадянина в Україні. Міжнародні стандарти прав та свобод людини і громадянина та їх співвідношення з національним законодавством.

Тема 5. Форми безпосередньої демократії в Україні

Поняття прямого народовладдя. Форми безпосередньої демократії. Поняття та види виборчих систем. Виборча система України. Поняття і принципи виборчого права України. Види виборів. Виборчий процес та його стадії. Відповідальність за порушення виборчого законодавства України. Поняття та види референдумів. Принципи та порядок проведення референдумів. Конституційно-правові основи референдної демократії в Україні.

Тема 6. Виборча система України та перспективи її розвитку в майбутньому

Загальні положення виборчої системи. Конституційні засади проведення виборів в Україні. Проблема статусу народних депутатів в Україні. Статус депутатів місцевих рад. Перспективи розвитку виборчої системи в майбутньому.

Тема 7. Законодавча влада в Україні

Загальна теорія і практика парламентаризму. Місце парламентів у системі вищих органів державної влади. Конституційно-правовий статус парламенту України - Верховної Ради України. Склад і структура Верховної Ради України. Функції та повноваження Верховної Ради України. Організаційно-правові форми діяльності Верховної Ради України. Законодавчий процес та інші парламентські процедури. Юридична природа актів Верховної Ради України. Конституційно-правовий статус народного депутата України. Основні гарантії депутатської діяльності. Уповноважений Верховної Ради з прав людини.

Тема 8. Конституційно-правовий статус президента України

Загальна характеристика статусу Президента України. Становлення інституту Президента в Україні. Порядок обрання Президента України та вступу його на пост. Функції і повноваження Президента України. Відповідальність Президента України. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України. Правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.

Тема 9. Виконавча влада України

Поняття виконавчої влади. Система органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади. Склад, основні функції та повноваження Кабінету Міністрів України. Конституційно-правовий статус міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації.

Тема 10. Охорона конституції

Загальні засади охорони конституції. Конституційний контроль (нагляд). Конкретний контроль. Абстрактний контроль. Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні.

Тема 10. Конституційний Суд України

Модель конституційного контролю в Україні. Конституційний Суд - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Склад та порядок формування Конституційного Суду України. Функції та повноваження Конституційного Суду України. Порядок діяльності Конституційного Суду України та процедура розгляду ним справ.

Тема 11. Органи правосуддя в Україні. Прокуратура України

Судова влада в системі державної влади в Україні. Поняття судів загальної юрисдикції. Функції та повноваження судів загальної юрисдикції. Основні засади судочинства в Україні. Статус суддів України. Адвокатура. Поняття конституційно-правового статусу прокуратури України. Система прокуратури. Функції та повноваження прокуратури України. Порядок діяльності органів прокуратури. Акти прокуратури України.

Тема 13. Місцеве самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування. Основні теорії походження місцевого самоврядування. Сучасна концепція місцевого самоврядування. Система та функції місцевого самоврядування в Україні. Організаційно-правова та матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

Тема 14. Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні

Міжнародні стандарти прав і свобод іноземців та осіб без громадянства. Поняття та ознаки конституційно-правового статусу іноземці. Конституційно-правовий режим іноземців в Україні. Реалізації конституційно-правового статусу іноземців в Україні.

Тема 15. Конституційно-правові засади правосуддя

Загальні засади здійснення правосуддя в Україні. Конституційно-правовий статус суддів. Організаційно-правові засади судочинства в Україні.

Тема 16. Теоретичні засади конституціоналізму

Поняття конституціоналізму. Сутність конституції Функції конституції Класифікації конституцій.

Тема 17. Історико-правові аспекти розбудови конституційного ладу в Україні

Необхідність забезпечення прав і свобод людини й громадянина як рушійна сила розвитку конституційного устрою країн. Конституційний процес в Україні.

Тема 18. Конституційний лад (устрій) України

Загальні засади конституційного ладу України. Державно-конституційний устрій України. Суспільно-конституційний лад України.

**ЗМІСТ ПРОГРАМИ АТЕСТАЦІЇ (АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ)
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»**

Тема 1. Цивільне право як галузь права України, як наука і навчальна дисципліна.

Поняття цивільного права як галузі права. Співвідношення публічного та приватного права.

Предмет цивільно-правового регулювання. Майнові відносини, які регулюються цивільним правом. Особисті немайнові відносини, які регулюються цивільним правом.

Цивільно-правовий метод регулювання суспільних відносин.

Цивільне право в системі права України. Відмежування цивільного права від суміжних галузей права.

Функції цивільного права. Основні принципи цивільного права.

Тема 2. Джерела цивільного права. Поняття та система цивільного законодавства

Джерела та система цивільного права. Цивільне законодавство. Система цивільного законодавства.

Конституція України як джерело цивільного права. Міжнародні договори. Цивільний кодекс України – основний акт цивільного законодавства. Закони України та підзаконні нормативно-правові акти. Аналогія закону. Аналогія права. Наукова доктрина як джерело цивільного права. Судова практика. Традиції у цивільному праві.

Тема 3. Цивільні правовідносини. Здійснення та захист цивільних прав

Поняття та структура цивільних правовідносин. Особливості цивільних правовідносин. Елементи та структура цивільних правовідносин. Зміст цивільних правовідносин. Види цивільно-правових відносин. Поняття, зміст та види суб'єктивних цивільних прав. Поняття, зміст та види суб'єктивних обов'язків. Склад учасників (суб'єктів) цивільних правовідносин. Поняття цивільної правоздатності і дієздатності. Об'єкти цивільних правовідносин. Підстави виникнення та припинення цивільних правовідносин.

Поняття здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом. Виконання цивільних обов'язків.

Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим і органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав.

Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Правоздатність фізичних осіб. Виникнення та припинення правоздатності. Зміст правоздатності фізичних осіб.

Цивільна дієздатність фізичної особи та її обсяг. Повна цивільна дієздатність. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи, яка не досягла 14 років. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи у віці від 14 до 18 років. Набуття повної цивільної дієздатності фізичною особою, яка не досягла 18 років. Випадки та підстави обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною.

Опіка і піклування.

Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою й оголошення її померлою.

Фізична особа-підприємець. Принципи та умови здійснення підприємницької діяльності фізичною особою. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи-підприємця. Управління майном, яка використовується для підприємницької діяльності органом опіки та піклування. Визнання фізичної особи-підприємця банкрутом.

Тема 5. Юридичні особи і держава як суб'єкти цивільних правовідносин. Організаційно-правові форми юридичних осіб

Сутність юридичної особи. Поділ юридичних осіб на юридичні особи приватного права і юридичні особи публічного права. Участь юридичних осіб публічного права в цивільних правовідносинах. Організаційно-правові форми юридичної особи приватного права.

Товариства й установи. Підприємницькі товариства. Непідприємницькі товариства.

Найменування юридичної особи. Комерційне (фірмове) найменування підприємницьких товариств.

Створення юридичних осіб. Установчі документи юридичних осіб. Державна реєстрація юридичних осіб. Зміна установчих документів юридичної особи.

Цивільна правоздатність і цивільна дієздатність юридичних осіб. Особисті немайнові права юридичної особи. Органи юридичної особи та їх види.

Філії та представництва юридичної особи. Припинення юридичної особи.

Припинення юридичної особи з правонаступництвом (злиття, приєднання, поділ та перетворення). Ліквідація юридичної особи. Виділ юридичної особи.

Неплатоспроможність та банкрутство юридичної особи.

Господарські товариства та їх форми. Повні та командитні товариства. Товариства з обмеженою й додатковою відповідальністю. Акціонерні товариства. Створення окремих форм господарських товариств однією особою. Виробничі кооперативи. Споживчі кооперативи, товариства

власників житла, громадські об'єднання, інші форми непідприємницьких товариств.

Правовий статус установ.

Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин

Поняття і види об'єктів, цивільних прав. Речі та їх класифікація. Правовий статус тварин. Підприємство (єдиний майновий комплекс). Гроші. Валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин.

Цінні папери та їх ознаки. Групи і види цінних паперів. Оборотоздатність цінних паперів. Порядок передачі прав за цінними паперами.

Дії та послуги як об'єкти цивільних правовідносин. Особисті немайнові права, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація та інші нематеріальні об'єкти цивільних відносин.

Тема 7. Особисті немайнові права фізичної особи

Поняття особистого немайнового права. Види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права.

Особисті немайнові права, які забезпечують природне існування фізичної особи. Право на життя. Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Право на охорону здоров'я. Право на медичну допомогу. Право на інформацію про стан свого здоров'я. Право на таємницю про стан здоров'я. Права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я. Право на свободу. Право на особисту недоторканність. Право на донорство. Право на сім'ю. Право на опіку або піклування. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Особисті немайнові права, які забезпечують соціальне буття фізичної особи. Право на ім'я. Право на зміну імені. Право на використання імені. Право на повагу до гідності та честі. Повага до людини, яка померла. Право на недоторканність ділової репутації. Право на індивідуальність. Право на особисте життя та його таємницю. Право на інформацію. Право на особисті папери. Розпоряджання особистими паперами. Право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. Право на таємницю кореспонденції. Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок. Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Право на місце проживання. Право на недоторканність житла. Право на вибір роду занять. Право на свободу пересування. Право на свободу об'єднання. Право на мирні зібрання.

Рівність особистих немайнових прав фізичних осіб. Обмеження особистих немайнових прав. Здійснення і захист особистих немайнових прав. Захист особистих немайнових прав. Захист персональних даних. Поновлення порушеного права. Спростування недостовірної інформації. Відшкодування

моральної шкоди.

Тема 8. Строки та терміни. Позовна давність

Поняття строку і терміну. Визначення строку та терміну. Види строків. Початок перебігу і закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Поняття та види позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Зупинення і переривання перебігу позовної давності. Перебіг позовної давності в разі залишення позову без розгляду. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки спливу позовної давності.

Тема 9. Правочини як підстава виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин

Поняття правочину та його ознаки.

Види правочинів. Односторонні, двосторонні та багатосторонні правочини. Оплатні та безоплатні правочини. Умовні правочини та їх види. Умови дійсності правочинів. Законність змісту правочину.

Здатність осіб до вчинення правочину. Відповідність волі й волевиявлення. Обов'язкова спрямованість правочину на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Вчинення правочину у встановленій законом формі.

Форми вчинення правочину. Презумпція правомірності правочину. Державна реєстрація правочинів. Місце вчинення правочину. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину.

Поняття та види недійсних правочинів. Нікчемні та оспорюванні правочини. Момент, з якого правочин вважається недійсним. Правові наслідки недійсності правочину. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину.

Тема 10. Представництво та довіреність

Поняття і види представництва. Значення інституту представництва. Підстави представництва. Представництво за законом. Представництво за довіреністю.

Комерційне представництво.

Передоручення. Повноваження представника. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Поняття та види довіреності.

Форма і строк довіреності. Довіреність юридичної особи. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

Тема 11. Цивільно-правова відповідальність

Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.

Види цивільно-правової відповідальності. Протиправна поведінка.

Майнова шкода (збитки) і моральна шкода. Причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою. Вина як умова цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність незалежно від наявності вини. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Тема 12. Загальні положення про право власності. Право спільної власності

Право власності. Суб'єкти права власності. Право власності Українського народу. Публічна і приватна власність. Поняття права приватної власності. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти права приватної власності. Об'єкти права власності. Зміст права власності. Правомочності власника. Обов'язки власника. Загальні засади здійснення права власності. Межі права власності та підстави його обмеження. Поняття і види підстав набуття права власності. Підстави припинення права власності.

Поняття та види права спільної власності. Право спільної часткової власності. Порядок визначення часток у праві спільної часткової власності. Здійснення права спільної часткової власності. Право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Поділ майна, що є у спільній частковій власності. Право спільної сумісної власності та його здійснення. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Тема 13. Захист права власності. Володіння і інші речові права.

Загальні засади захисту права власності. Речово-правові способи захисту права власності. Витребування майна від особи, яка незаконно заволоділа ним (віндикаційний позов), та розрахунки при цьому. Особливості витребування майна від добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акту, що порушує право власності. Особливості відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності.

Загальна характеристика речових прав на чуже майно, їх види. Право володіння чужим майном: суб'єкти, підстави виникнення та припинення.

Право інтелектуальної власності.

Тема 14. Загальні положення про зобов'язання

Поняття зобов'язання, його зміст та підстави виникнення. Суб'єкти у зобов'язанні. Заміна сторін у зобов'язанні. Третя особа у зобов'язанні. Види зобов'язань. Договірні та позадоговірні зобов'язання. Грошові зобов'язання. Поняття та загальні умови виконання зобов'язання. Суб'єкти виконання зобов'язання. Предмет виконання зобов'язання. Спосіб, строк (термін) та місце виконання зобов'язання. Підтвердження виконання зобов'язання.

Загальна характеристика видів забезпечення виконання зобов'язання (зобов'язань). Неустойка. Завдаток. Поручка. Гарантія. Застава. Притримання.

Поняття та загальна характеристика припинення зобов'язань. Підстави припинення зобов'язань. Виконання зобов'язання. Передання боржником кредиторів відступного. Зарахування зустрічних однорідних вимог. Припинення зобов'язань за домовленістю сторін. Новація і сфера її застосування. Припинення зобов'язань шляхом прощення боргу. Неможливість виконання зобов'язання як підстава для його припинення. Поєднання боржника і кредитора в одній особі як підстава припинення зобов'язання. Смерть фізичної особи або ліквідація юридичної особи - підстава припинення зобов'язання. Поняття та правові наслідки порушення зобов'язання. Одностороння відмова від зобов'язання. Розірвання договору. Поняття та умови відповідальності за порушення зобов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення грошового зобов'язання.

Тема 15. Договір та окремі види зобов'язань

Поняття, загальна характеристика та значення цивільно-правового договору. Свобода договору та її межі. Види договорів. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Змішаний договір. Зміст договору. Форма договору. Порядок та стадії укладення договору. Оферта. Акцепт. Переддоговірні спори. Укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах. Зміна та розірвання договору. Зобов'язання за договорами, що виникають у зв'язку з передачею майна у власність. Зобов'язання за договорами, що виникають у зв'язку з передачею майна у користування. Зобов'язання за договорами, що виникають у зв'язку з виконанням робіт. Зобов'язання за договорами, що виникають у зв'язку з наданням послуг. Зобов'язання за договорами, що виникають у зв'язку з наданням фінансових послуг.

Тема 16. Особливості регулювання недоговірних зобов'язань

Публічна обіцянка винагороди. Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди та їх види. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу. Зміна умов та відмова від проведення конкурсу. Вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення. Поняття та призначення зобов'язань, що виникають при вчиненні дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Умови відшкодування витрат, понесених особою при веденні чужих справ без доручення.

Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

Відшкодування шкоди. Зобов'язання, що виникають внаслідок завдання шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду.

Тема 17. Загальні положення спадкового права

Поняття та види спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування, усунення від права на спадкування. Особливості спадкування окремих об'єктів. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем. Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування і поховання спадкодавця. Здійснення права на спадкування. Оформлення права на спадщину. Поняття і строки прийняття спадщини. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини. Відмова від прийняття спадщини. Перехід права на прийняття спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділення їм певного спадкового майна в натурі. Перерозподіл спадщини. Претензії кредиторів спадкодавця до спадкоємців. Охорона спадщини й управління нею. Відумерлість спадщини.

Тема 18. Спадкування за законом

Спадкування за законом. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Тема 19. Спадкування за заповітом

Поняття заповіту та право на заповіт. Види заповіту: заповіт з умовою, заповіт подружжя, секретний заповіт. Форма заповіту. Права заповідача. Заповідальний відказ. Покладення обов'язків на спадкоємців. Встановлення сервітуту в заповіті. Право на обов'язкову частку у спадщині. Призначення спадкоємця. Скасування та зміна заповіту. Недійсність заповіту. Спадкування частини спадщини, не охопленої заповітом. Виконання заповіту

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА З ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА»

Базова (основна) література:

1. Забарний Г.Г., Калюжний Р.А., Шкарупа В.К. Основи держави і права: Навч. посіб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2002. – 384 с.
2. Теорія держави і права. Академічний курс: Підруч. / О.В. Зайчук та ін.; відп. ред. О.В. Зайчук, К.: Юрінком Інтер, 2006.– 688 с.
3. Теорія держави і права: Навч. посіб./ А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
4. Теорія держави і права (опорні конспекти). Навч. посіб./ Авт. – уряд. Кравчук М.В. – К.: Атіка, 2003. – 288 с.
5. Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І. Філософія права: Підруч. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 472 с.
6. Ведерніков Ю.А., Грекул В.С. Теорія держави та права: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
7. Волинка К.Г. Теорія держави і права: Навч. посіб.- К.: МАУП, 2003. – 240 с.
8. Теорія держави і права. Академічний курс: Підруч./ О.В. Зайчук та ін.; відп. ред. О.В. Зайчук, К.: Юрінком Інтер, 2006.–688 с.
9. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л.Лисенков та ін.; За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В.Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
10. Теорія держави і права (опорні конспекти). Навч. посіб. / Авт. – уряд. Кравчук М.В. – К.: Атіка, 2003. – 288 с.
11. Тімочко О.Ю. Методологічні аспекти юридичної науки теорія держави і права // Держава і право. – 2006. – № 34. – С. 99-104.
12. Гусарєв С.Д., Олійник А.Ю., Слюсаренко О.Л. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. – К., 1998. – 237 с.
13. Рабінович П.М. Основни загальної теорії права та держави. – К.: Атіка.–2001.– 176 с.
14. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л.Лисенков та ін.; За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В.Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
15. Теорія держави і права (опорні конспекти). Навч. посіб./ Авт. – уряд. Кравчук М.В. – К.: Атіка, 2003. – 288 с.

Основні нормативно-правові акти

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України - 1996. - №30. - Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.11.1948

року:http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015&p=1299912109528145

3. Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991, затверджений постановою № 1427-ХІІ. - Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 38. - ст. 502.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. {Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997} // http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004
5. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-ХІІ// Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. - N 31. - ст.429.
6. Про правонаступництво України: Закон України від 12.09.1991 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 617.
7. Про міжнародні договори в Україні. Закон України від 29.06.2004 № 1906- IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - N 50. - ст.540. 14
8. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон України від 23 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - №30. – Ст.260.
9. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08.06.1995 № 1к/95-ВР. - Відомості Верховної Ради України. - 1995. - N 18. - ст.133.
- 10.Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 р. №20-рп (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) // Офіційний вісник України. – 2010. - №72\1. – Ст.2597.
- 11.Про Конституційний Суд України. Закон України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2400-12&p=1298723729458917>
- 12.Регламент Конституційного Суду України. Затв. Рішенням Конституційного Суду України від 05.03.1997 // Вісник КСУ. - 1997. - № 7
- 13.Справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України. Рішення Конституційного Суду України № 20-рп/2010 від 30.09.2010 р.у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222–IV.
- 14.Справа про здійснення влади народом. Рішення КСУ від 05.10.2005р. // Урядовий кур'єр-17.10.2005.
- 15.Про правовий режим надзвичайного стану. Закон України від 16 березня 2000 р. № 1550-III: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1550-14>

16. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 06.04.2000 № 1647- III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 28, ст. 224 Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1647-14>
17. Про основи національної безпеки України. Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>
18. Про національні меншини в Україні. Закон України від 25.06.1992 : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>
19. Про Державний Гімн України. Закон України від 06.03.2003 : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/602-15>
20. Декларація прав національностей України від 01.11.1991 : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>
21. Про об'єднання громадян. Закон України від 16 червня 1992 р. № 2460- XII: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2460-12&p=1298723729458917>
22. Про політичні партії в Україні. Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365- III: [Електроний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2365-14>
23. Про свободу совісті та релігійні організації. Закон України від 23.04.1991 : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
24. Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 № 2235-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 13, ст.65
25. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» // Офіційний вісник України.-2005.-№40.-Ст.2536.
26. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т. 2 / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2008. – 800 с.
27. Конституційне право України: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х.: Право, 2008. – 416 с.
28. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навч. посіб. Вид. 6-те, випр. і доп. – К.: Атіка, 2009. – 608 с.
29. Погорілко В.Ф. , Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / за заг. В.Л. Федоренка. – 4-е вид., перероб. І доопр. – К.: Видавництво Ліра. – К., 2012. – 576 с.

Допоміжна література:

30. Пушкіна О.В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення. – К., 2006.
31. Рабінович П.М. Праві людини і громадянина в Україні: конституційна перспектива // Вісник Академії правових наук України. – 2008. - №3(54). – С.4-11.
32. Рабінович П. Права людини і громадянина у Конституції України. - Харків: «Право».- 1997.- 64 с.
33. Стецюк П. Права людини в системі сучасного українського конституціоналізму // Життя і право. – 2005. – № 5(17). – С. 37-40.

34. Тацій В. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов’язок демократичної, правової, соціальної держави // Вісник Академії правових наук України. - Харків, 2000.- № 4(23)- С.3 -18.
35. Рабінович П., Венецька О. Міжнародні стандарти прав людини: загальні ознаки, поняття // Юридичний вісник України. – 2012. - №49. - 8-14 грудня.
36. Тацій В. Імплементация європейських стандартів у галузі прав людини – важливий напрям правової політики України // Право України. – 2010. - №10. – С.48-59.
37. Хаммарберг Т. Європейські стандарти прав людини та України // Право України. – 2010. - №10. – С.19-23.
38. Ковалишин І. Правовий статус біженців як вид правового статусу іноземців // Право України. – 2001. - № 2. – С.38-42.
39. Чехович С. Інститут права притулку як конституційно-правова гарантія захисту прав людини // Право України . – 2000. - № 4. – С.14-17.
40. Куйбіда В.С., Заяць І.Я. Генеза територіальної організації України: конституційно-правові аспекти: [Текст]. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного Дозвілля», 2010. – 480 с. Орзих М. Інноваційна реконструкція адміністративнотериторіального устрою України//Право України.-2005.-№7.-С.11-15.
41. М’яловицька Н.А. Виборчі системи: досвід європейських держав // Вісник Центральної виборчої комісії. – № 1(11). – Березень 2008. – С. 61–67.
42. Стецюк Н. Конституційно-правові засади організації та проведення виборів в Україні в контексті міжнародно-правових стандартів прав людини – В зб.: Zeszyty naukowe. Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemyslu, nr.14. - Przemysl, 2004. - S.83-92. Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія. – К. : Час Друку, 2011. - С. 8.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Законодавство України: <https://ips.ligazakon.net/resource/legislation>
2. Законопроекти України <http://zakon.gov.ua/>
3. Інститут проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого <http://khpg.org/index.php?id=977922698>
4. Інформаційно-правові системи ЛІГА:ЗАКОН: https://platforma.ligazakon.net/informatsiino_pravovi_systemy/
5. Право України. <https://pravoua.com.ua/ua/>
6. Сервер Верховної Ради України. <http://rada.gov.ua/>
7. Судово-юридична газета - <https://sud.ua/ru/news>
8. Українське право. <https://ukrainepravo.com/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА»

Базова (основна) література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України [Текст]. - 1996. - №30. - Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.11.1948 року: [Електроний ресурс] // Режим доступу :http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015&p=1299912109528145 Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991, затверджений постановою № 1427-XII. - Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 38. - ст.502.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. {Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997} // http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004
4. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-XII// Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. - N 31. - ст.429.
5. Про правонаступництво України: Закон України від 12.09.1991 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 617.
6. Про міжнародні договори в Україні. Закон України від 29.06.2004 № 1906- IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - N 50. - ст.540. 14
7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон України від 23 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - №30. – Ст.260.
8. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08.06.1995 № 1к/95-ВР. - Відомості Верховної Ради України. - 1995. - N 18. - ст.133.
9. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 р. №20-рп (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) // Офіційний вісник України. – 2010. - №72\1. – Ст.2597.
10. Про Конституційний Суд України. Закон України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР: // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2400-12&p=1298723729458917>
11. Регламент Конституційного Суду України. Затв. Рішенням Конституційного Суду України від 05.03.1997 // Вісник КСУ. - 1997. - № 7
12. Справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України. Рішення Конституційного Суду України № 20-рп/2010 від 30.09.2010 р.у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України

- (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222–IV.
- 13.Справа про здійснення влади народом. Рішення КСУ від 05.10.2005р. // Урядовий кур'єр-17.10.2005.
 - 14.Про правовий режим надзвичайного стану. Закон України від 16 березня 2000 р. № 1550-III: // Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1550-14>
 - 15.Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 06.04.2000 № 1647- III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 28, ст. 224 Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1647-14>
 - 16.Про основи національної безпеки України. Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>
 - 17.Про національні меншини в Україні. Закон України від 25.06.1992 : // Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>
 - 18.Про Державний Гімн України. Закон України від 06.03.2003 : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/602-15>
 - 19.Декларація прав національностей України від 01.11.1991 : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>
 - 20.Про об'єднання громадян. Закон України від 16 червня 1992 р. № 2460- XII: // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2460-12&p=1298723729458917>
 - 21.Про політичні партії в Україні. Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365- III: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2365-14>
 - 22.Про свободу совісті та релігійні організації. Закон України від 23.04.1991 : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
 - 23.Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 № 2235-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 13, ст.65
 - 24.Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» // Офіційний вісник України.-2005.-№40.-Ст.2536.
 - 25.Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т. 2 / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2008. – 800 с.
 - 26.Конституційне право України: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х.: Право, 2008. – 416 с.
 - 27.Кравченко В. В. Конституційне право України: Навч. посіб. Вид. 6-те, випр. і доп. – К.: Атіка, 2009. – 608 с.
 - 28.Погорілко В.Ф. , Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / за заг. В.Л. Федоренка. – 4-е вид., перероб. і доопр. – К.: Видавництво Ліра. – К., 2012. – 576 с.
 - 29.Скрипнюк О.В. Курс сучасного конституційного права України: академічне видання / О.В. Скрипнюк. – Х.: Право, 2009.
 - 30.Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.

31. Чушенко В.І. Заяць І.Я. Конституційне право України: підруч. / В.І. Чушенко, І.Я. Заяць. – Вид. 2-ге, допов. і переробл. – К. : Ін Юре, 2009. – 548 с.
32. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Львів: ТОВ «Ліга-прес», 2014. – 402 с.
33. Конституційне право України : підручник / відп. ред. проф., д.ю.н. М.О. Баймуратов. – К. : Правова єдність, 2009. – 1008 с.
34. Конституційне право України : навч. посібник [для підгот. до іспиту за кредитно-модульною сист. навчання]. – 2-е вид., перероб. і доп. / В. О. Боняк, В. А. Завгородній, А. В. Самотуга, Л. А. Філяніна. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 293 с.

Допоміжна література:

35. Пушкіна О.В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення. – К., 2006.
36. Рабінович П.М. Праві людини і громадянина в Україні: конституційна перспектива // Вісник Академії правових наук України. – 2008. - №3(54). – С.4-11.
37. Рабінович П. Права людини і громадянина у Конституції України. - Харків: «Право».- 1997.- 64 с.
38. Стецюк П. Права людини в системі сучасного українського конституціоналізму // Життя і право. – 2005. – № 5(17). – С.37-40. }
39. Тацій В. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави // Вісник Академії правових наук України. - Харків, 2000.- № 4(23)- С.3 -18.
40. Рабінович П., Венецька О. Міжнародні стандарти прав людини: загальні ознаки, поняття // Юридичний вісник України. – 2012. - №49. - 8-14 грудня.
41. Тацій В. Імплементация європейських стандартів у галузі прав людини – важливий напрям правової політики України // Право України. – 2010. - №10. – С.48-59.
42. Хаммарберг Т. Європейські стандарти прав людини та України // Право України. – 2010. - №10. – С.19-23.
43. Ковалишин І. Правовий статус біженців як вид правового статусу іноземців // Право України. – 2001. - № 2. – С.38-42.
44. Чехович С. Інститут права притулку як конституційно-правова гарантія захисту прав людини // Право України . – 2000. - № 4. – С.14-17.
45. Куйбіда В.С., Заяць І.Я. Генеза територіальної організації України: конституційно-правові аспекти: [Текст]. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного Дозвілля», 2010. – 480 с. Орзіх М. Інноваційна реконструкція адміністративно-територіального устрою України//Право України.-2005.-№7.-С.11-15.

46. М'яловицька Н.А. Виборчі системи: досвід європейських держав // Вісник Центральної виборчої комісії. – № 1(11). – Березень 2008. – С. 61–67.
47. Стецюк Н. Конституційно-правові засади організації та проведення виборів в Україні в контексті міжнародно-правових стандартів прав людини – В зб.: Zeszyty naukowe. Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemyślu, nr.14. - Przemyśl, 2004. - S.83-92.
Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія. – К. : Час Друку, 2011. - С. 8.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Законодатство України: <https://ips.ligazakon.net/resource/legislation>
2. Законопроекти України <http://zakon.gov.ua/>
3. Інститут проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого
<http://khrpg.org/index.php?id=977922698>
4. Інформаційно-правові системи ЛІГА:ЗАКОН:
https://platforma.ligazakon.net/informatsiino_pravovi_systemy/
5. Право України. <https://pravoua.com.ua/ua/>
6. Сервер Верховної Ради України. <http://rada.gov.ua/>
7. Судово-юридична газета - <https://sud.ua/ru/news>
8. Українське право. <https://ukrainepravo.com/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА З ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»

Базова (основна):

1. Конституція України: Закон України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України: Закон України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
4. Загальна декларація прав людини. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори повністю або частково морського міжнародного перевезення вантажів URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k30
6. Конвенція про права дитини. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
7. Конвенція про правову допомогу та правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009
8. Міжнародна конвенція про морські застави та іпотеки URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_471
9. Актуальні питання прикладної цивілістики у сфері складання процесуальних документів. Науково-практичний посібник; [за заг. ред. д.ю.н., професора М.М. Ясинка]. К.: Алерта, 2015. 814 с.
10. Дзера О.В., Кузнєцова Н.С., Майданик Р.А. Цивільне право України. Особлива частина: підручник. 4-те вид., стереотипне. К.: Юрінком Інтер, 2014. 1176 с.
11. Майданик Р.А., Кузнєцова Н.С., Рябоконт Є.О.: Цивільне прав. Практикум: навчальний посібник. 2019. К.:Алерта. 622 с.
12. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. за заг. ред. Бобрика В.І. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 784 с.
13. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. - 5-те вид., перероб. і допов. за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. 832 с.
14. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Загальна частина. Академічний курс: підручник. 3-тє вид., допов. К.: «ВД» Дакор», 2013. 672 с.
15. Сафончик О. І. Шлюбні правовідносини в Україні: проблеми теорії і практики: монографія; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.".Одеса : Фенікс, 2018. 375 с.
16. Сафончик О. І. Шлюбні правовідносини в Україні: проблеми теорії і практики. Одеса: Фенікс, 2018. 378 с.
17. Ткачук О. Сімейний кодекс України: постатейний покажчик правових позицій Верховного Суду - Великої Палати та Касаційного

цивільного суду (практика 2018 року). Харків : Право, 2019. 252 с.

18. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Цивільне право України: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2013. 808 с.

19. Цивільне право (частина загальна). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.

20. Цивільне право (частина особлива). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. 640 с.

21. Цивільне право України (Загальна частина) : навчально-методичний посібник. Полтава : ШЕП, 2020. 199 с.

22. Цивільне право України (особлива частина) : практикум / А. С. Амеліна, Н. В. Лаговська, Л. Д. Менів, О. М. Обривкіна, І. В. Чеховська ; Університет ДФС України. – Ірпінь, 2020. 550 с.

23. Цивільне право України. Особлива частина. Ч.2 : навч. посібник / [уклад.: О. С. Котуха, О. М. Чабан]. Львів : вид-во ЛТЕУ, 2020. 320 с.

24. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. 5-те вид., стереотипне. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1176 с.

25. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / Мін-во освіти і науки України, Нац. авіаційний ун-т; за заг. ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К.: Ліра, 2015. 1024 с.

26. Цивільне право України: Загальна частина / За ред. професорів І.А. Бірюкова і О.Ю. Заїки. К.: Алерта, 2014. – 510 с.

27. Цивільне право України: Навч. посіб. у 2 т. / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова 2-ге вид. доповн. і переробл. Т. 1. К.: Алерта, 2019. 342 с.

28. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

29. Цивільне право України: підручник. 3-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 796 с.

30. Цивільне право України: підручник. 3-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 2. Особлива. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 948 с.

31. Цивільне право України: Підручник. Особлива частина / За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнєцової, Р.А. Майданика. К.: Юрінком Інтер, 2017. 736 с.

32. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

33. Цивільне право. Конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної та заочної форм навчання, Терещук Галина Андріївна. Луцьк: ЛНТУ, 2017. 267 с.

34. Цивільне право: загальна частина. Практикум : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закладів] / кол. авт. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 232 с.

35. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. СпасибоФатєєвої, В.Л. Яроцького. 2-ге вид., переробл. та допов. - Х.: Право, 2014. Т.1. – 656 с.

Допоміжна:

36. Васильєв С.В. Цивільний процес України: навчальний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 344 с.

37. Забарський В.В., Богатир В.В., Стоянова Т.А. та ін. Науковопрактичний коментар «Цивільного процесуального кодексу України». За заг. ред. Богатиря В.В. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2013. 784 с.

38. Комаров В.В., Бігун В.А., Баранкова В.В. та ін. Курс цивільного процесу : підручник. Х.: Право, 2011. 1352 с.

39. Комаров В.В., Бігун В.А., Баранкова В.В. та ін. Курс цивільного процесу: підручник. Х.: Право, 2011. 1352 с.

40. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 5-те вид., перероб. і допов. За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. 832 с.

41. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 5-те вид., перероб. і допов. За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.ІІ. 1120 с.

42. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. За заг. ред.Короєда С.О. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 526 с.

43. Цивільне право України (загальна частина) (у схемах та таблицях): навч. посіб. Львів :Растр-7, 2020. 364 с.

44. Цивільне право України (Загальна частина). Кол. авт.: навчальний посібник. К.: «Хай-Тек Прес», 2013. 432с.

45. Цивільне право України : Навч. посіб. у 2 т. / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова 2-ге вид. доповн. і переробл. Т. 1. К.: Алерта, 2019. 342 с.

46. Цивільне право України (Загальна частина) : навчально-методичний посібник. Полтава :ШЕП, 2020. 199 с.

47. Цивільне право: загальна частина. Практикум : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закладів] / кол. авт. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 232 с.

48. Цивільне право України. Особлива частина. Ч.2 : навч. посібник / [уклад.: О. С. Котуха, О. М. Чабан]. Львів : вид-во ЛТЕУ, 2020. 320 с.

49. Харитонов Є.О., Голубєва Н.Ю. Цивільне право: посібник для підготовки до іспиту. Видання третє, перероблене та доповнене. Ч І. Х.: Одіссей, 2013. 248 с.

50. Харитонов Є.О., Голубєва Н.Ю. Цивільне право: посібник для підготовки до іспиту. Видання третє, перероблене та доповнене. Ч ІІ. Х.: Одіссей, 2013. 256 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Аналіз судової практики Вищого суду (Касаційний цивільний суд) – <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/analiz/>
2. Глосарій Верховної ради України – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term>
3. ScienceRise : Juridical Science : наук. журн. URL: <https://law.sr.org.ua/en/>
4. Всі кодекси України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/t21>.
5. Державна науково-технічна бібліотека України — офіційний вебсайт: <https://dntb.gov.ua/>
6. Електронний архів-репозитарій наукових публікацій НПП та студентів Херсонського державного аграрно-економічного університету DSpace URL: <http://dspace.ksau.kherson.ua/>.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
8. Законодавство України. URL: <https://ips.ligazakon.net/resource/legislation>
9. Законодавство України. Сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
10. Законопроекти України. URL: <http://zakon.gov.ua/>
11. Інститут проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого. URL: <http://khp.org/index.php?id=977922698>
12. Інформаційно-правові системи ЛІГА:ЗАКОН: URL: https://platforma.ligazakon.net/informatsiino_pravovi_systemy/
13. Кафедра публічного управління та права ХДАЕУ. URL: <http://www.ksau.kherson.ua/econom>
14. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (Київ) — офіційний вебсайт: <http://www.nbuv.gov.ua/>
15. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого (Київ) — офіційний вебсайт: <https://nlu.org.ua/>
16. Одеська національна наукова бібліотека — офіційний вебсайт: <http://odnb.odessa.ua/>
17. Офіційне інтернет-представництво Президента України. Сайт Президента України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://president.gov.ua>.
18. Офіційний сайт загальнодержавного науково-практичного фахового видання «Бюлетень Міністерства юстиції України». URL: <https://www.sumyjust.gov.ua/oficijni-vydannya-ministerstva-yustycziyi-ukrayiny/>
19. Офіційний сайт загальнонаціонального журналу «Економіка та право». URL: <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/index>
20. Офіційний сайт загальнонаціонального науково-практичного юридичного журналу «Право України». URL: <https://pravoua.com.ua/ua/>
21. Офіційний сайт юридичного журналу «Право та інновації». URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/issue/archive>
22. Офіційний сайт юридичного науково-теоретичного щоквартальника «Часопис Київського університету права». URL:

<http://kul.kiev.ua/gurnal-chasopis-kup-/chasopis-kijivskogo-universitetu-prava.html>.

23. Офіційний сайт юридичного журналу «Підприємництво, господарство і право». URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/index.php/arkhiv>

24. Правознавець. Електронна бібліотека юридичної літератури. URL: <http://pravoznavec.com.ua> .

25. Радник. Український юридичний портал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// radnuk.info](http://radnuk.info) .

26. Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/ru/news>

27. Українське право. URL: <https://ukrainepravo.com/>

28. Урядовий портал. Сайт Кабінету Міністрів України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// kmu.gov.ua](http://kmu.gov.ua) .

29. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка — офіційний вебсайт: <https://korolenko.kharkov.com/>

КРИТЕРІЇ ТА ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ

Оцінювання знань здобувачів з атестаційного екзамену здійснюється за шкалою від 0 до 100 балів.

За перший етап здобувачі можуть отримати максимально 75 балів.

За розв'язання комплексного завдання здобувачі можуть отримати максимально 25 балів.

Тестові завдання закритої форми складаються з двох компонентів:

а) запитальної (змістовної) частини;

б) декілька відповідей. У тестах питання містять лише одну правильну відповідь.

За кожен вірно надану відповідь здобувач отримує 1,5 тестових бали.

**Таблиця переведення тестових балів у
100-бальну шкалу оцінювання**

Тестовий бал	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Тестовий бал	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Тестовий бал	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання
1,5	2	27	27	52,5	53
3	3	28,5	28	54	54
4,5	5	30	30	55,5	56
6	6	31,5	32	57	57
7,5	8	33	33	58,5	59
9	9	34,5	35	60	60
10,5	11	36	36	61,5	62
12	12	37,5	38	63	63
13,5	14	39	39	64,5	65
15	15	40,5	41	66	66
16,5	17	42	42	67,5	68
18	18	43,5	44	69	69
19,5	20	45	45	70,5	71
21	21	46,5	47	72	72
22,5	23	48	48	73,5	74
24	24	49,5	50	75	75
25,5	26	51	51		

Критерії оцінювання комплексного завдання

Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Критерії оцінювання знань і умінь здобувача
25	Комплексне <i>завдання</i> виконане повністю, відповідь обґрунтовано, висновки аргументовані й оформлені належним чином.
20	Комплексне <i>завдання</i> виконане повністю, але припущено незначних неточностей, завдання виконано не менше як на 82%.
15	Комплексне <i>завдання</i> виконане повністю, але припущено незначних неточностей завдання виконано не менше як на 75%.
10	Комплексне <i>завдання</i> виконане не менш як на 74% за умови припущення незначних помилок.
5	Комплексне <i>ситуаційне завдання</i> виконане не менш як на 65% за умови припущення незначних помилок.
F	Комплексне <i>завдання</i> виконане або виконане менш як на 50 %, припущені принципові помилки.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

100-бальна шкала	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	